

KONYA'DA KARATAY MEDRESESİ PORTALI

Dr.Mehmet ÖNDER

Onbirinci Yüzyılın ikinci yarısında, Büyük Selçukluların Anadolu'ya yönelttikleri sürekli akınlar, 1071 yılında Malazgirt Zaferi ile kesin bir sonuca ulaşmış, bu tarihten sonra kurulan Anadolu Selçuklu Devleti, Konya'yı başkent yaparak, yeni bir Türk ve İslam medeniyetinin temellerini atmaya, Anadolu'yu yeniden imar etmeye başlamışlardı. Selçuklu sultanları, bir yandan Anadolu fetihlerini tamamlamak, Asya ortalarında oba oba Anadolu'ya göç eden Türk boylarını yerleştirmek gayretinde iken, bir yandan da Anadolu üzerinden Kudüs'e yönelen Haçlı Ordularına karşı çetin bir direnme gücü oluşturuyorlardı. Onikinci Yüzyıl, Anadolu Selçukluları için hemen hemen bu mücadelelerle geçti. Ama Onüçüncü Yüzyıl, devletin kendine geldiği, imâr faaliyetlerinin bilinçli olarak başlatıldığı, Anadolu'ya ekilen kültür tohumlarının filizlenerek meyvelerini verdiği parlak bir devir oldu.

Başta, Başkent Konya olmak üzere Anadolu şehirleri cami, medrese, türbe, köşk, kervansaray, han, hamam, hanıkah gibi mimari eserlerle süsleniyordu. Çoğu Ortaasya'dan gelen yetenekli Türk mimarları, sanatkarları, yerli mimari ve sanattan da esinlenerek Anadolu'ya özgü bir Anadolu Selçuklu mimarisini yaratmakta başarılı olmuşlardı. Mimari yapılar Selçuklu taş ve çini işçiliğinin göz alıcı, dinlendirici üslubu içinde süsleniyor, anıt

eserler yapılıyordu. Bu anıt yapılardan biri de Konya'da Karatay Medresesi idi.

Karatay Medresesi, 1251 yılında Anadolu Selçuklu devletinin tanınmış güçlü emirlerinden Celaleddin Karatay tarafından yaptırılmıştı. Sultan Alaaddin Keykubad I.'ın gözü pek, yiğit bir komutanı olan Emir Celaleddin Karatay, daha sonra küçük yaşta tahta oturan Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev II.in saltanat naibi olmuş, kırk yıl devlet hizmetinde bulunmuş, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde hanlar, kenvansaraylar, medreseler yaptırmıştı. 1254 yılında Kayseri'de ölmüş, cenazesi Konya'ya getirilerek yaptırdığı Karatay Medresesi'nin bitişiğindeki Türbesine defnedilmişti. Karatay Medresesi, Selçukluların, üzeri geniş ve yüksek bir kubbe ile örtülü kapalı medreseleri örneğinde yapılmış, kendi bilim dalında uzmanlar yetiştiren ileri düzeyde bir irfan ocağı, fıkıh (hukuk) fakültesidir. Öteki Selçuklu Medreselerinde olduğu gibi, doğu yönünde bir anıt gibi yükselen Taç Kapısı (Portal) vardır. Taç kapısı, gök ve beyaz mermerlerden yapılmış, yüzeyi mermerlerin renk verdiği kaytan örgüsü bordürler, geometrik geçmeler, kafesli yarım küre ve stalaktit dolgularla süslenmiştir. Kapının üst alınlığında yerleştirilen Selçuklu sülüsü ile tek satır Arapça kitabe şöyledir:

قال الله تعالى انه لا يضيع اجر المحسنين ، امر بهذا العمارة المباركة في ايام دولت السلطان
الاعظم ظل الله في العالم علاء الدنيا والدين ابو الفتح كيقاوس بن كنجرد بن كيقاوس بن السلطان
الشهيد كنجرد بن قلع ارسله قره طاي بن عبد الله في شهر سنه ثمان واربعمائة وستماية غفر الله له امره .

Türkçesi: (Yüce Tanrı, iyilik edenlerin mükafaatı muhakkak zayi olmaz, buyurmuştur (Kur'an, Tövbe sûresi, âyet 121). Bu mübarek imareti (Medreseyi), ulu Sultan, dünyada Tanrı'nın gölgesi, din ve dünyanın yücesi fetihler babası, Kılıç Arslan oğlu, Mes'ud oğlu Kılıç Arslan oğlu, şehid Sultan Keyhüsrev oğlu, Keykubad oğlu, Keykavus'un hüküm sürdüğü günlerde, 649 yılı aylarında Abdullah oğlu Karatay yaptırdı. Tanrı onu ve imar eden yarlı yağsın. Görüldüğü gibi, kmitabede, Selçuklu Sultanı birinci Kılıç Arslan'dan itibaren ikinci İzzeddin Keykavus'a kadar sultanların bir şeceresi verilmekte, medreseyi yaptıran Emir Celaledin Karatay'ın adı, sadece (Abdullah oğlu Karatay) olarak geçmektedir. Bunu, tüm varlığını hayır eserlerine adanmış bir insanın devlete olan bağlılığı ve saygınlığı olarak yorumlamak lazımdır. Kitabede Keykavus II'un unvanı (İzzeddin) değil, (Alaaddin) olarak yazılmıştır. Bunun sonradan yazılarak buraya yerleştirildiği sanılmaktadır. (Bk.M.Ferid Uğur-M.Mes'ud Koman. Selçuklu Büyüklerinden Celaledin Karatay ve Kardeşlerinin Hayat ve Eserleri, s:46, Konya 1946). Doğrusu (İzzeddin) olacaktır.

Taç kapı kemeri ayaklarının hemen altındaki sağlı-sollu dikdörtgen yüzeyler yine sülüsle Kur'an-ı Kerim'in Nemel sûresinden alınan bir ayet (âyet 19) yazılmış, bu iki yazı panosu altta, yine sağlı-sollu kabartma geometrik desenli iki panoya oturtulmuştur.

Sağdaki panoda:

ربا وزعنا ان اشكر نعمتك التي انعمت على وعلى والدي وان اعامل

Türkçesi: (Ya rab! Bana, ana ve babama inayet ve ihsan buyurduğun nimete şükretmeyi ve hoşnut olacağın güzel iş yapmayı ihsan et) anlamındadır.

Soldaki panoda âyetin devamı yazılıdır.

صالحا ترضاه وادخلين في عبادك الصالحين

Türkçesi: (Ya rab! Beni de rahmetinde lutfunla, salim kulların arasına koy) anlamındadır.

Taç Kapı kemerinin altında dikdörtgen şeklinde asıl giriş kapısı bulunmaktadır. Giriş kapısının sağ ve sol bordürleri ile üst alınlığı üzerindeki şerit yaprak biçiminde yazı dolgularla süslenmiştir. Yapraklar üzerinde seçme Hadis'ler yazılıdır. Hadisler bazen tek yaprağa, eğer uzunsa iki yaprak üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Sağ şerit üzerindeki 13 yaprakta 11 hadis okunmaktadır. Bu hadisler ve anlamları şöyledir:

1)

الاعمال بالنيات

El-amalü binniyat

Anlamı:(İşler niyetle yapılır).

2)

والمحالس بالامانات

Vel-mecalis-ü bil'emanet.

Anlamı:(Meclislerde emniyet olmalıdır.)

3)

المستشار مؤمن

El-müsteşarü-mü'temen

Anlamı: (Kendisine danışılan kişinin güvenilir olması lazımdır).

4)

العدة عظة

El-üddetü iza

Anlamı: (Savaşa hazırlık, savaşa engel dir).

5)

العدة دن

El-idetü deyn

Anlamı: Vaadetmek, borçlanmak demektir).

6)

الحرب خدعة

El-harbü hud'a

Anlamı:(Savaş, aldatmadır hiledir).

7)

الندم توبة

El nedm-ü-tevbe

Anlamı: (Pişman olmak tövbe etmek demektir).

8)

الجماعة رحمة

El-cemaat-ü rahme

Anlamı:(toplanneda rahmet vardır).

9)

الفرقة عذاب

El-firkat-ü azab

Anlamı:(Ayrılık azaptır).

10)

الامانة غنى

El-emanet-ü-gına

Anlamı:(Güvenilir olmak zenginliktir).

11)

الدين النصيحة

Eddin-ün-nasiha

Anlamı:(Din nasihattir).

Portalın üst alınışındaki 17 yaprak üzerinde şu hadisler yazılıdır:

12) الحساب المال

El-hesab'ül-mal.

Anlamı: (Mal, aynı zamanda soyluluktur).

13) الكرم التقوى

El-kerem-üt-takva

Anlamı: (Lütuf, dinin bir parçasıdır).

14) السلام قبل الكلام

Es-selam-ü kablel-kelam

Anlamı: (Selam, sözden öncedir).

15) السؤال نصف العلم

Es-sual-ü nisf'ül-ilm.

Anlamı: (Sormak, bilimin yarısıdır).

16) الدعاء هو العبادة

Ed-dua-ü hüv-el ibade.

Anlamı: (Dua, en güzel ibadettir).

17) الدين شين الدين

Ed-deyn-ü şeyn'üd-din

Anlamı: (Borç, dinin arı ve lekesidir).

18) التدبير نصف العيش

El-tedbir-ü nisf'ü-ayş.

Anlamı: (Tedbir, geçimin yarısıdır).

Portalde üst sol köşesindeki Hadisler:

19) التودد نصف العقل

El-teveddüd-ü nisf'ül-akl.

Anlamı: (Dostluk göstermek aklın yarısıdır).

20) الهم نصف الهرم

El-hemmü nisf'ül herem

Anlamı: (Keder, ihtiyarlığın yarısıdır).

21) الخير عادة

El hayr-ü ade

Anlamı: (Aslolan hayır yapmaktadır).

22) الشر لاجبة

Eş-şer-ü lecece

Anlamı: (Kötülükte inat şerdir).

23) السماح رباح

Es-semah-u-rebbah

Anlamı: (Cömert olan kazançlıdır).

24) العسر شوم

El-asr-ü şüm

Anlamı: (Solak kimse uğursuzdur).

25) الحزم سؤ الظن

El-hazm'ü sü'izzan

Anlamı: (İyi niyetli, fakat ihtiyatlı olunuz).

26) الولد بمحلة مجبنة

El-veled-ü mebhale-ü mecbene

Anlamı: (Evlad, pntilik ve korkaklığa vesiledir).

27) البذام الجفاء

El-bizam'ül-cefa

Anlamı: (Ağız kokusu cefadır).

28) القرآن هو الدواء

El-Kur'an hüvedeva

Anlamı: (Kur'an devadır).

Portal üzerindeki Selçuklu sülüsü ile yazılmış 28 seçme hadis, aynı zamanda Medrese'de, birçok Selçuklu medreselerinde olduğu gibi Hadis ilminin de okutulduğunu göstermektedir. Nitekim, Karatay Medresesi'nin bir kaç yüz metre güney-batısında yer olan aynı dönemin eseri Dar'ül-Hadis (İnceminare Medresesi)de bunun bir örneğidir.

Konya Karatay Medresesi portali.